

Nej den karl har læst *Alexander Magnuses Krønike*, thi så gjorde han, da Darius forfulgte ham, og derudover vandt en sejr lige så stor, som den vi vandt for *Hochstedt*.

HENRICH: Nu slog klokken 12 på postmesterens værk.

5 HERMAN: Så må vi da gå.

På vejen disputerer de og støjer om det forrige.

af Erasmus Montanus

1723

Anden akt, scene 2

Montanus, Jacob

JACOB: (*kysser på hånden og flyr sin bror*) Velkommen hjem igen,
20 min latinske bror.

MONTANUS: Det er mig kært at se dig, Jacob. Men hvad det brorskab angår, så er det noget som var godt i gamle dage, men nu kan det ikke så passe sig mer.

JACOB: Hvi så? Est du ikke min bror?

25 MONTANUS: Det nægter jeg ikke, slyngel, at jeg jo er din bror ved fødslen. Men du må vide at du est endnu en bondedreng, og jeg en *philosophiæ baccalaureus*. Men hør, Jacob, hvordan lever min kæreste og min svigerfar?

JACOB: Ret vel. De var her nylig og spurgte hvor snart bror kom
30 hjem.

MONTANUS: Nu 'bror' igen! Jeg siger det ikke af hoffærdighed, Jacob, men det går *profecto* ikke an.

JACOB: Hvad skal jeg da kalde bror?

MONTANUS: Du skal kalde mig *Monsieur Montanus*, thi så hedder
35 jeg i København.

JACOB: Kunne jeg kun komme det i hu. Var det ikke *Monsieur Dro-medarius*?

MONTANUS: Kan du ikke høre? Jeg siger jo '*Monsieur Montanus*'.

JACOB: Månsør Montanus, Månsør Montanus.

MONTANUS: Ja, det er ret. Thi Montanus på latin er det samme som Berg på dansk.

JACOB: Kan jeg da ikke også hedde Månsør Jacob Montanus?

MONTANUS: Når du har gået så længe i skole som jeg og udstået dine *examina*, så kan du også give dig et latinsk navn. Men så længe som du est en bondedreng, må du lade dig nøje med at hedde slet og ret Jacob Berg. Men har du mærket at min kæreste har længet efter mig?

JACOB: Javist, hun har været meget utålmodig over at du blev så længe borte.

MONTANUS: Du må ej heller dutte mig, din tølpe!

JACOB: Jeg ville sige Månsørens kæreste har været utålmodig at du est bleven så længe borte.

MONTANUS: Ja, nu er jeg kommen, Jacob, og det alene for hendes skyld. Men jeg bliver her ikke ret gammel, thi så snart vi har holdt bryllup, tager jeg hende med mig til København.

JACOB: Vil Månsøren da ikke tage mig med sig?

MONTANUS: Hvad skulle du bestille dér?

JACOB: Jeg ville se mig lidt om i verden.

MONTANUS: Jeg ville ønske at du var 6 a 7 år yngre. Så skulle jeg sætte dig i latinskole, at du også kunne blive student.

JACOB: Nej, det var ikke godt.

MONTANUS: Hvi så?

JACOB: Jo, så ville vore forældre komme rent til at betle.

MONTANUS: Hør, hvilke ord der kan ligge i den knægt!

JACOB: Ja, jeg er fuld af indfald. Havde jeg studeret, var jeg bleven en fandens skælm.

MONTANUS: Mig er sagt at du har et godt hoved. Men hvad ville du ellers bestille i København?

JACOB: Jeg ville så gerne se Det Runde Tårn, og klostret hvor man gør lærred.

MONTANUS: Ha, ha, ha. Nej, der bestilles andet på klostret end at gøre lærred. Men har min svigerfar ellers så mange midler som der siges?

JACOB: Javist, Jeronimus er en rig gubbe. Han ejer snart den tredje del af byen.

MONTANUS: Men har du hørt om han agter at give nogen udstyr med sin datter?

JACOB: Ja, jeg tror nok at han styrer hende vel ud, besynderlig om han får høre Månsøren prædike her engang udi byen.

MONTANUS: Det bliver intet af. Jeg gør mig ikke så gemen at prædike her på landet. Jeg er ellers kun for at disputere.

JACOB: Jeg mente at det var mer at kunne prædike?

MONTANUS: Ved du vel hvad det er at disputere?

5 JACOB: Javist, jeg disputerer hver dag her i huset med pigerne, men jeg vinder intet derved.

MONTANUS: Ja, sådan slags disputatser har vi nok af.

JACOB: Hvad er det da Månsøren disputerer om?

MONTANUS: Jeg disputerer om vigtige og lærde sager, for eksempel
10 ·om englens skabte for menneskene, om jorden er rund eller oval, om måne, sol og stjerner, deres størrelse og distance fra jorden, og andet deslige.

JACOB: Nej, derom disputerer jeg ikke, thi det er noget som går mig ikke an. Thi når jeg kun kan få folkene til at arbejde, må de gerne
15 sige for mig at jorden er ottekantet.

MONTANUS: O, *animal brutum!* Men hør, Jacob, mon der ellers nogen har ladt min kæreste vide at jeg er hjemkommen?

JACOB: Nej, jeg tror det ikke.

MONTANUS: Så er det bedst at du springer hen til Hr. Jeronimus for
20 at lade dem sådant vide.

JACOB: Ja, det kan nok ske. Men skal jeg ikke sige det til Lisbed først?

MONTANUS: Lisbed, hvem er det?

JACOB: Ved du ikke det, bror, at din fæstemø hedder Lisbed?

25 MONTANUS: Har din slyngel nu glemt alt hvad jeg nyligen har lært dig?

JACOB: Du må kalde mig slyngel så meget som du vil, så er jeg dog din bror.

MONTANUS: Hvis du ikke holder din mund, skal jeg *profecto* slå dig
30 med bogen i panden.

JACOB: Det var ikke smukt at kaste Bibelen efter folk.

MONTANUS: Det er ingen bibel.

JACOB: Jeg kender så mare nok Bibelen. Den bog er jo stor nok til at være Bibelen. Jeg kan nok se at det er hverken evangeliebog
35 eller katekismus. Men hvad det er eller ikke, så lader det ilde at kaste bøger efter sin bror.

MONTANUS: Hold munden, slyngel.

JACOB: Sådant slyngel som jeg er, fortjener dog med mine hænder til mine forældre de penge som du sætter til.

MONTANUS: Hvis du ikke tier, skal jeg lemlæste dig. (*Kaster bogen på ham*).

JACOB: Av, av, av!

5

Anden akt, scene 3

Jeppe, Nille, Montanus, Jacob

JEPPE: Hvad er her for alarm?

10 JACOB: Ak, min bror Rasmus slår mig!

NILLE: Hvad vil det sige, han slår dig vel ikke uden årsag.

MONTANUS: Nej, mor, det er sandt, han kommer hid og bruger en mund mod mig, som jeg kunne være hans jævnlige.

NILLE: Hvilken pokkers skælm! Skal du ikke bedre vide at respektere sådan lærd mand. Véd du ikke at han er en ære for vort hele hus? Min hjerte hr. søn, I skal ikke regne ham det til. Det er en uforstandig tølpe!

MONTANUS: Jeg sidder her og spekulerer på vigtige sager, som denne *·importunissimus* og *·audacissimus juvenis* kommer og hindrer mig udi. Det er intet børneleg at have med disse *·transcendentalibus* at bestille. Jeg ville ikke det skulle have sket for to mark.

JEPPE: Ak, vær ikke vred, min hjertesøn, det skal aldrig ske oftere. Jeg er så bange hr. søn har forivret sig. De lærde folk tåler ikke mange stød. Jeg ved Per Degn ivrede sig engang. Han kunne ikke forvinde det i tre dage igen.

MONTANUS: Per Degn, er han lærd?

JEPPE: Javist, så længe jeg kan mindes, har vi ikke haft nogen degn her i byen der har synget så vel som han.

30 MONTANUS: Derfor kan han være meget ulærd.

JEPPE: Han prædiker også meget skønt.

MONTANUS: Derfor kan han også være ulærd.

NILLE: Ak nej, hr. søn, hvorledes kan den være ulærd, der prædiker vel?

35 MONTANUS: Jovist, morlille, alle ulærde folk prædiker vel. Thi såsom de ikke kan sammenskrive noget af deres egne hoveder, så bruger de lånte prædikener og lærer udenad brave mænds skrifter, som de undertiden ikke forstår selv, da derimod en lærd mand ikke vil benytte sig af sådant, men vil sammenskrive af sit eget hoved.
40 Tro mig, at det er en almindelig fejl her i landet at man dømm

studenteres lærdom alt for meget af deres prædikener. Men lad de karle disputere som jeg, det er en prøvesten på lærdom. Jeg kan disputere på godt latin om hvilken materie det skal være. Vil en sige at dette bord er en lysestage, så vil jeg forsvare det. Vil en sige at kød eller brød er strå, vil jeg og forsvare det. Det har jeg gjort mangan ærlig gang. Hør, farlille, vil I tro det, at den som drikker vel, er lykkelig?

JEPPE: Jeg tror snarere at han er ulykkelig, thi man kan drikke både forstand og penge bort.

10 MONTANUS: Jeg vil bevise at han er lykkelig. *Qvicunque bene bibit, bene dormit.* Nej, det er sandt, I forstår ikke latin. Jeg må sige det på dansk: Hvo som drikker vel, sover gerne vel. Er det ikke sandt?

JEPPE: Det er sandt nok. Når jeg har en halv rus, sover jeg som en hest.

15 MONTANUS: Hvo som sover vel, synder ikke. Er det også ikke sandt?

JEPPE: Ja, det er sandt nok. Så længe man sover, synder man ikke.

MONTANUS: Den som synder ikke, er lykkelig.

20 JEPPE: Det er og sandt.

MONTANUS: Ergo, den som drikker vel, er lykkelig. – Morlille, jeg vil gøre jer til en sten.

NILLE: Ja snak, det er end mere kunstigt.

MONTANUS: Nu skal I få det at høre. En sten kan ikke flyve.

25 NILLE: Nej, det er vist nok, undtagen man kaster den.

MONTANUS: I kan ikke flyve.

NILLE: Det er og sandt.

MONTANUS: Ergo er morlille en sten.

(Nille græder)

30 MONTANUS: Hvorfor græder morlille?

NILLE: Ak, jeg er så bange at jeg bliver til sten. Mine ben begynder alt at blive kolde.

MONTANUS: Giv jer tilfreds, morlille, jeg skal straks gøre jer til menneske igen: En sten kan ikke tænke eller tale.

35 NILLE: Det er sandt. Jeg ved ikke om hun kan tænke, men tale kan hun ikke.

MONTANUS: Morlille kan tale.

NILLE: Ja, gudskelov, som en stakkels bondekone kan jeg tale.

MONTANUS: Godt. Ergo er morlille ingen sten.

NILLE: Ak, det gjorde godt. Nu kommer jeg mig igen. Der vil min tro stærke hoveder til at studere. Jeg ved ikke hvor deres hjerne kan holde det ud. Jacob, du skal herefter gå din bror til hånde. Du har ikke andet at bestille. Fornemmer dine forældre at du gør ham

5 nogen fortræd, da skal du få så mange hug som dit liv kan tåle.
MONTANUS: Morlille, jeg ville gerne vænne ham af med den vane at sige 'du' til mig. Det er dog ikke anstændigt for en bondedreng at dutte en lærd mand. Jeg ville gerne at han kaldte mig *Monsieur*.

JEPPE: Hør du vel, Jacob, når du taler til din bror herefter, skal du

10 sige Månsør.

MONTANUS: Jeg ville gerne degnen blev buden hid i dag, at jeg kunne forsøge hvad han duer til.

JEPPE: Ja nok, det skal ske.

MONTANUS: Jeg vil imidlertid hen at besøge min kæreste.

15 NILLE: Men jeg er bange vi får regn. Jacob kan bære kappen efter jer.

MONTANUS: Jacob!

JACOB: Ja, Månsør.

MONTANUS: Kom og bær kappen efter mig. Jeg vil lidt ud i byen.

20 (Jacob går efter ham med kappen)

*

1728-43

af Selvbiografi

30 **E**NDELIG kom jeg meget udmattet til Paris. I en hel time strejfede jeg om i byen og ledte forgæves efter et sted at bo. Jeg udtalte nemlig det franske ord *logis* forkert, så der var ingen der forstod mig. Til min ærgrelse hørte jeg en ung pariserpige fælde denne dom over min udtale: „Han taler fransk som en tysk hest.“

35 Jeg havde svært ved at bide denne hån i mig, for jeg troede at jeg for længst beherskede det franske sprog. Jeg havde jo i sin tid været fransklærer, og nu fandt en tjenestepige mit fransk barbarisk. Stavelsen *gi*, som vi har svært ved at udtale, førte mig rundt i alle forstadens kvarterer og gjorde mig så at sige landflygtig. Hertil kom,

40 at pariserne slet ikke kalder et gæstgiveri for *logis*, men for *chambre*